

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҤ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

12+

Улууска — бу күнүргэ

Улуус баһылыгынын отчуотугар

БОЛУГУРГА

Тохсунньу 17-18 күнүргүр улуус баһылыгынын 2018 сыллаабы үлэтин отчуота нэһиликтэринэн ыйытылына. Улуус баһылыгынын тутуу уонна архитектура болпуруостарыгар солбуйааччы Руслан Григорьевич Васильев салайар үһүс бөлөбө бастабы көрсүлүүтүн тохсунньу 17 күнүргэ Болугур нэһиликтиттэн сабалаата. Муннаахха 99 киһи сырытта.

Отчуоту истэн баран, олохтоохтор болпуруостарын уруну курдук суругунан бусбааха, микрофонна тахсан ыйыттылар. Улуус Бочуоттаах олохтооһо, тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Николай Григорьевич Михайлов даамба тутуутун туруоруста. Былырынны отчуотка ити болпуруос эмиз турбутун санаатта. Иккис болпуруотугар "Кустук" оҕо сыннаанар лаабырын санаатан өрөспүүбүлүкэтээри таһымнаах онорорго тух кыаллыбатын ыйытта. Онуоха үрэх салалтатын начаалынньыга Тамара Васильевна Павлова ити болпурос хайа да өттүнэн кыаллыбатын, ол онугар сылы эргичи үлэһит кыахтаах бырайыак тула үлэлээ сылдьалларын иһитиннэрдэ. Мантан салгыи оскуола тутуутун, суол оноһуутун, тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыы, олох-дьаһах хомунаальнай хаһаайыстыба болпуруостарыгар кээк ыйытылар киирдилэр.

Болугур нэһиликтин олохтоохторо эргэ балыыһа дьэтин сөргүтэн, кырдыбаастарга аналлаах реабилитационнай балыыһа аһыллытын, сир арендатын толору туһаны, балыыһа аһын-үлүн тулсарар туһунан этиилэр киирдилэр.

Болугур нэһиликтин баһылыга Анна Флегонтова сибээс уонна интэринизт ситимэ холбонуутугар чуолкай эппиэти биэрдэ. Улуус баһылыгынын отчуотун истэн баран олохтоохтор сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

ХАТЫЛЫГА

Күнникисаҥаарыгарулуус баһылыгынын отчуоттуур үһүс бөлөбө кизээ 19 чааска Хатылы нэһиликтин олохтоохторун кытта көрүстэ. Муннаахха СӨ Ил Түмэн судаарыстыбаннай Муннаабын дьокутаата Михаил Гуляев кыттыыны ылла.

Хатылылар отчуоту истэн баран, хаарбах дьэйттэн көһөрүү бырагырааматын, киинтэн итими, нэһиликтэ иһинээби суолу оноруу болпуруостарыгар үтүс ыйытылары биэрдилэр. Ону тэнэ дьэ кэргэн отделыгар, субсидия агенствотыгар, үрэх зйэгитигэр, улуустаабы финансовай отдалга, "Сахателеком" улуустаабы филиалыгар, тыа хаһаайыстыбатын хайысхатыгар араас хабааннаах ыйытылар киирэн эппиэттэннилэр.

Этиилэргэ гаас ситимигэр холбонуу, уопсай дьэилэри өрөмүөннээгин, нэһиликтэ иһинээби суолу оноруу, оноһуу кыаллары ыйыты болпуруостарын туруорустулар. Михаил Дмитриевич кэлэр өттүгэр муннаахтарга нэһиликтэ гаас ситимэ киириитин болпуруотун күүскэ туруорсарга субэлээтэ.

Нэһиликтэ баһылыга Ульяна Атласова нэһиликтэни долугар биэр бастабы болпуруотунан бөһүөлээк итими ситимин киллэриини туруоруста. Кини 6 сыл тухары ити болпуруоту быһаарыыга тух даҕаны дьаһал ылыллыбатын, ону сэргэ Хатылы нэһиликтин территориятыгар оттук мас кэрдиллэн бүлүүтүн эттэ.

Муннаахха 107 киһи кэлэн кыттыыны ылла уонна улуус ыһтар үлэтин 100% өйүүллэрин биллэрдилэр.

ОДЬУЛУУНГА

Удуус баһылыгынын ааспыт сыллаабы үлэтин отчуоттуур бөлөх тохсунньу 18 күнүргэ Одьулуун нэһиликтэ олохтоохтору кытары көрүстэ. Үһүс бөлөх састаабыгар улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров кыттыыны ылла. Отчуотка 110 киһи сырытта, дахылааты 15 мүнүүтэ иһинэн түмүктүүргэ туруорустулар.

Тэрилтэ салайааччыларыгар балаһа элбэх болпуруос киирдэ. Туттарар үт сыанатын үрдэти, эдэр фермердэр кыһалгаларын чэпчэти, Чурапчы киинигэр арыгыны атыылааһын тобо көнүлүммитин, гааһынан заправкаһаны үлэбэ киириитин, муниципальнай сулуусла үлэһиттарин хамнаһа тобо үрдээбэтин, бизнсийэ кээмэйин, телебүрдээх үөһэби, улууска сыананы хонтуруоллааһыны, күрөө тутуллуутун, нолуогабай бэлиитикэ салгыы хайдах үлэһиттээгин туһунан туһуластылар. Николай Старостин Чурапчы уонна Одьулуун нэһиликтэрин икки ардыларынаабы кыраһыыһаны чуолкайдааһын, сыбаалканы көһөрүү, тутуллубут киирдээх ууну-хаары (фекалийы) тоһууну бэрээдэктээгин, итими холбонуу болпуруотуна ситэ быһаарыллыбатын, балыыһага гаас ситимин холбоһун, Бэрэ быһытын оноруу о.д.а. социальнай хабааннаах, сыты болпуруостары ыйытта.

Нэһиликтэ баһылыга Людмила Ефремова отчуот боротокулугар Үрэх Күөрэ учаастагынын сайыннарыыга сүрүн болжомтону уурар туһунан киллэртэрдэ. Учаастакка итими ситимин киллэри биэр саамай тыын болпуруос буолан турарын ыйда.

ону таһынан нэһиликтэ гаас ситимин ситэри тардан түмүктүүллэригэр кээк санааларын эттэ. Людмила Васильевна салгыи нэһиликтэ, учаастакка сайынны уу турбата тардыллытын, оскуолаҕа халытаальнай өрөмүөн үлэтин ыйытыны уонна балыыһага гаас ситимэ киирээрин туруоруста.

Отчуот түмүгэр Одьулуун нэһиликтин олохтоохтору улуус баһылыгынын ааспыт сыллаабы үлэтин лаппа үчүгэйинэн сыаналаатылар.

ТӨЛӨЙГӨ

Отчуоттуур үһүс бөлөх тохсунньу 18 күнүргэ кизээ Төлөй нэһиликтин олохтоохторун кытары көрүстэ. Бөлөх салайааччыта улуус баһылыгынын тутуу уонна архитектура болпуруостарыгар салайааччы Руслан Васильев олохтоох нэһиликтэниээбэ уһуйаан дьэйтэ күһүн балаһан ыйыгар киирэрэ былааннаһарын туһунан сонуну иһитиннэрдэ.

Муннаахха теһе да 43 киһи кытыннар, атын нэһиликтэри кытары тэнээтэххэ, итэһэһэ суох болпуруостары биэрдилэр. "Меркурий" бырагыраама үлэтин чуолкайдааһын, кыһынны ыйдарга үтүу хомуйар пууну быһаарыы, ИЖС субсидията, биэр сүөһү толору ороскуотун уонна биэр киһи ыйдаабы дохуотун чуолкайдастылар, участкавай быраас көрүллүүтүн, стоматология үлэтин, күрөө тутуутун, интэринизт ситимин холбоһуну, "Үс" түмсүү үлэтин, итими ситимин киллэриигэ субсидия көрүллүүтүн, улуус киинигэр сыһаналан кииннэр үлэһитин, хаарбах туруктаах дьэйттэн көһөрүү бырагырааматын, оскуоланы халытаальнай өрөмүөннээгини, Төлөй, Мугудай нэһиликтэригэр баар муосталары өрөмүөннээгини, эдэр исписалимстэри олорор дьэинэн хааччыыны, ыспартыбынай саала тутуллуутугар тух мэйһидэр баалларын ыйыттылар.

Этиилэргэ олохтоох ФАП-ка Ф. Схрябина аатын

ингэрэр туһунан туруорустулар итими ветеринарнай учаастак тусла дьэилэнигэр, интэринизт ситимигэр холбонууга этиилэри киллэрдилэр. СӨ тыа хаһаайыстыбатыгар туйгуна Виктор Смирников нэһиликтэ күрөөһүн үлэтин күүскэ ыһтарга уонна аҕам саастаах эр дьон доруобуйаларыгар болжомтону ууран, улууска вахтовай ныманан быраастар тахсан уопсай көрүүнү ыһталларыгар этии киллэрдэ.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

СЫЛАНГА УОННА МУГУДАЙГА

Тохсунньу 17-18 күнүргүр сылын аайы ыйыттылар улуус баһылыгынын отчуота буолла. Далэһээсийэ быйыл түөрт бөлөбүнэн араһан нэһиликтэргэ отчуоттаата. Улуус баһылыгынын экзистимикээ уонна инвестиция бэлиитикэтигэр солбуйааччы Иннокентий Матвеев салайааччылаах 17 киһилээх бөлөх Сылан уонна Мугудай нэһиликтэригэр сылдьан, олохтоохтору кытары көрүстэ. Иннокентий Константинович Матвеев ааспыт 2018 сылга улууска ыйытыллыбыт үлэ бары хайысхаларын хаһан, сипилии сырдатта.

Сылан нэһиликтэ отчуоту истэ, 89 киһи сырытта. Онуоха итими телебүрүгэр чэпчэти, интэринизт ситимэ нэһиликтэ хаһан киирээрин, куел уутун ыраастааһын, эти, үтүу атыылыырга хонтуруолу намыратыы, нэһиликтэ иһинээби суолу-киһи оноруу, эдэр ыал дьэ туттарыгар көмө көрүллүүтүн, ханнык докумуон ирдэниллэрин, үлэһит кэлбит исписалимстэргэ олорор усулуобуйаларын тэрийии, кэли дьэ кэргэн олохсуйарыгар аһан уһаайба сирин аһаһын, «Чаран» түөлбө киинтэн итими ситимигэр холбонуутун туһунан болпуруостары көтөхтүлэр.

Улахан Күөл учаастагынын интэринизт-оскуолатыгар усулордунааһарыктанар сир суоһун бэлиэтээтилэр. Онон ыспартыбынай сааланы өрөмүөннүүргэ туруорустулар. «Меркурий» бырагыраама ирдэбилигэр сыһа киирээргэ санааларын үлэһитинилэр. Бу систимэни туһанарга үөһэтии һаадатын этилэр. Тыа хаһаайыстыбатын хайысхатыгар быйыл бурдук, от саалага чэпчээбэтэбин этэн туран, инниктин тырыллыбыт көмө харчыны хас биридди хаһаайыстыбалаах дьонго сүөһү аһсаанынан түгэтэллэрэ ордук буоларын бэлиэтээтилэр.

Маны тэнэ, Түөһүбэ сана оскуола-дьыссааты тутуу, норуот күһүнүн тутуллубут элбэх функциялаах дьэини сөргүтүү, интэринизт, суотабай сибээһи киллэриин, тулсары туһунан туруорустулар. Сыланга дьыссаат эргэбэтин, тыһыытын, толору хааччылыы ситимэ үчүгэйдик үлэһээбэтин бэлиэтээтилэр. Бу кыһалгалары туоратыыга болжомто ууралларыгар этилэр. Ону таһынан нэһиликтэ быһыты оноруу болпуруоту турда. Өр сылларга улаханньк өрөмүөннэмээкэ туар быһыттар, саас улахан уу кэлээһинэ, алдыһар туруктаахтарын бэлиэтээтилэр. Кыбартаальнай хомуолунай быһа, буруота дэриэбинэ иһин, салгыны киртитэрин учуоттаан, ОДьОХ тэрилтэти ити болпуруоту быһаарыыга өрөмүөнүүр бырагырааматыгар киллэригэр көрдөстүлэр.

Мугудай нэһиликтэ оттуур ходоһаны ыраастыырга тух үлэ ыйыттыларын, оскуолаҕа лаабыр тутуутугар тух көмө көрүллүүн сөптөөбүн, гаас ситимэ вахтовай көрүүнэн киириэн сөбүн, итими телебүрүгэр чэпчэти, оптоволюно ситимэ хаһан киирээрин, маныха тух үлэ ыйыттыла турарын, эдэр исписалимстэри дьэинэн хааччыыны, бэйдээ сылдьар ыһтары бэрээдэктээгин туһунан болпуруостары биэрдилэр. Улахан уу резервуардара (баһаарынай) сайынны кэмнэ саахалы үөскэтэр кутталлаахтарын бэлиэтээтилэр. Ону туоратарга үлэ ыйытылаахтааһын туруорустулар.

Салгыытын 2-с стр. көр.

Улууэка -- бу күннэргэ

Салгыыта. Иннин хаһыат 1-кы стр. көр.

Нэһилиэккэ электрик көрүллэригэр, баһаарынай чаас аһылларыгар этиилэри көтөхтүлэр. Бэбү ыраастааһынна туох сана улларыһылар киэрэллэрин туоһуластылар. Дьыссаат баһаарынай емкоһын байэтин территориятыгар көһөрөрүгэр туруорустулар. Маны таһынан быһыты бэбүрөгүтүүгэ, улууссаны сырдатыыга, хочуолунайга ыраастыыр систимэни туруорууга, нэһилиэк иһинээби суолу-иһи тупсарыыга, кыдьаҕастар сытар балыһаларын муостатын көһөрөргө, итиити ситимэ сорох дьыллэри сылыппатын, ону тусратарга үлэ ытыллыһан наадатын этиилэр. Хас да муоста аварийнай туруктаабын, услуорт саала үлэлээбэккэ турарын бэлэстээтилэр, өрөмүөн ытылларыгар туруорустулар.

Нэһилиэниэттэн кирибит болпууостарга туһааннаах тэрилтэлэр бэрэстэбииттэллэрэ сийилии хоруйдары биэрдиһэр.

Олохтоохтор улууэка үлэ-хамнас бары хайысхата сөптөөхтүк ытылларын бэлэстээн туран, отчуоту сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

БОЛТОНОБО

Тохсуньу 18 күнүгэр Болтоно нэһилиэгэр улууэка баһылыгын бастакы солбуйааччы Алексей Ноговицын салайааччылаах иккис бөлөх олохтоохтору кытары көрүстэ. Соторутаабыта сагардыллан өрөмүөннэммит, сып-сылаас кулуупка отчуот ытыллыһанна. Алексей Алексеевич Ноговицын үүммүт сылынан эбэрдэлээн туран, улууэка дьаһалтата 2018 сылга үлэ бары хайысхатыгар ыылпыт үлэлэрин сийилии билиһиннэрдэ.

Олохтоохтор быһыттары бэбүрөгүтүү, сана быһыты өнөрүү, киинтэн итиити ситимигэр холбонуу, тыа хаһаайыстыбатынан сана дьарыктанан эрэр ыал тизиниэки ыларыгар туох көмө көрүллэрин туһунан ыйыттылар. «Сирэм» сайылыкка уот трансформаторын чабылган уматан кэбиһэн, үлэлээбэккэ турарын бэлэстээтилэр. Сана култуурунай-ыспартыыбынай комплекс үбүлээһинэ хаһан көрүллэн тутуллохтоабын, хочуолунай кулаһан туруктаабын, нэһилиэк иһинээби уонна кындап учаастагар бэрэбэр суолу тупсарыы туһунан болпууостар көтөбүлүнүлэр, дьыссаат оскуолаҕа холбостобуна, тахсар улларыһылары, үлэһиттэр уопуускаларын төлөбүрүн туһунан сурастылар.

Улууэка дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров ааспыт сылга сана талыллыбыт Сэбиэт үлэтин-хамнаһын кылгастык сырдатта. Киини: «2030 сылга дьэри уопсай улууэка сайдыытыгар улахан стратегическай былаан ытыллан, бигэргэниэ. Онно элбэх тууу былаан кирирдэ. Сүрүннээн дьон-сэргэ тыа сиригэр олохсуйуутун стратегиятыгар туһуланан, улахан үлэ-хамнас барыаҕа. Сэбиэтиэ бэбүрөгү былаан ытыллыһанна. Улууэка дьокутааттара кэлэ-бара нэһилиэк актыыптарын, дьокутааттарын, баһылыгын кытары биэргэ кыбаарталынан, сессиянан үлэлэһиэхтээхтэр. Уопсайынан, Ил Түмэн сана позициятыгар улууэка уонна нэһилиэккэ баар бэрэстэбииттэллээх уорганнары кылта методическай үлэни күүрдүрдэргэ, сессияларга көрүллэр болпууостары туруоруу туһунан сорук турар. Тохсуньу 30 күнүгэр буолар сэмийнээргэ нэһилиэк дьокутааттарын ынырабыт», — дьитэ.

Түмүккэ нэһилиэк олохтоохтору улууэка дьаһалтатын отчуотун сөптөөбүнэн аахтылар.

Марфа ПЕТРОВА.

ХАДААРГА

Хадаар нэһилиэгэр отчуотка 95 киһи сырытта. Мунньабы нэһилиэк баһылыга Иван Васильев салайан ыйытта. Ааспыт сыллаах улууэка баһылыгын отчуотун баһылыгы үпкэ уонна инвестиционнай политикаҕа солбуйааччы Иннокентий Матвеев онордо.

Отчуот сүннүүнэн ыйытыыга үүтү туттарыы сыанатын, овтсолоконнай сибээс, гааска холбонуу, быһыт ончуутун, Уорба муостатын оноһуутун, хотуһаны күрүөлээһин, тизийэр-таһар үлэлэргэ сыана, о.д.а. болпууостар киэрэн эппиэттэннилэр.

Кэпсэтигэ бастакынан тыл эппит Гаврил Луковцев дэриэбинэ анынаабы күөл быһытын таһымн намтатыыга улуустаабы мелиорация тэрилтэте көмөлөһөрүгэр көрдөстө. Үүтү туттарыыга үкэс саастаах дьон үлэлиринэн, цифровой технология кириигэ ыарыҕаталларын, үөртэти наадатын туруорууга. Элбэх дьы тыаны

солонон тутуллубутун, сирдэрэ тосторун, маны инники өттүгэр учуоттуур наадатын эттэ. «Сана олох» хаһыакка кириитикэлиир, итээстэри ыйар матырыяаллар тахсыбаттарын бэлэстээтэ. Тыраанылар элбээн иһэринэн, улууэка киинин улууссалларыгар светофор туруордулар кэмэ кэлбитин эттэ. Үлэни сөптөөбүнэн сыаналаата.

Владимир Никонов Уорбаҕа барыыга быһыты туууга ханьык эмэ бырагыраамаҕа киэрэн, үп көрүллэр наадатын, хааньыкы балаах, тимири конструкциянан онорорго, туууутун байэ күүһүнэн ытарга эттэ. Тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыыга нэһилиэккэ биэр эмэ улахан эбийиэги туттарарга туруорууга.

Дмитрий Пойсеев сүөһүнү, сылгыны ииттиигэ сир кытары үлэлэһэн, баһынаттан үүнүүнү ылан туһанарга, Владимир Чувашов сыана үрдээһинин хонтуруоллуурга, нэһилиэккэ гаас кириитин түргэтээрэ эттэ. Евдокия Григорьева быһыт бэрэлэр дэриэбинэлэргэ чутас кирибиттэрин, бу дьон-сэргэ сир астылларыгар, тыаҕа сылдыһыларыгар кутталламмытын этэн туран, бултаһыны күүсэ тэрийэргэ туруорууга.

Афанасий Климов сүөһүнү ииттиигэ от тизийиэ ыарыабытынан, сүрүн хотуһалаах, элбэх оттоох сирдэринэн кыстыгырга этии киллэрдэ. Тизийэр-таһар үлэлэргэ сыана аһара үрдүгүн, маныаха улууэка салалтата сөптөөх сыананы туһунарга ыйыы онороругар эттэ.

Мунньахха куластааһын түмүгэр улууэка баһылыгын 2018 сыллаабы үлэте сөптөөбүнэн сыаналаанна.

ХОПТОБОБО

Отчуотка 87 киһи сырытта. Мунньабы баһылык Борис Архипов салайан ыйытта. Отчуоттуур дакылааты Иннокентий Матвеев онордо.

Ыйытыыга сүөһү бородатын тупсарыыга үлэлэр, үөрэх-иити болпууостарыгар, оҕо доруобуйатын харыстабылыгар, муусукаальнай оскуола үлэтигэр, комплекснай ыспартакыйаада түмүгүн таһаарыыга, интэринээт өрөмүөнүгэр, о.д.а. ыйытылар киэрэнэр эппиэттэннилэр.

Кэпсэтигэ Данил Павлов сыана үрдээһинин хонтуруоллуурга, сүөһүттэн бородууксуйаны ылыны үрдэтиигэ бородо сүөһүлэри иитини турктаах онорууга, саха оҕолорун үөртэтигэ омуктук уратытын учуоттуурга, киини ааҕары, ыраастык, чуолкайдык суруйууну ирдимэргэ эттэ.

Михаил Эверстов оскуолаҕа үөрэнээччин аһара ноҕоруускалыыр доруобуйаларыгар охсуулаабын бэлэстээтэ, интэринээккэ, суштабай төлөпөннэ, тэлэбиисэргэ оҕолор олус убаммыттарын, айылҕаҕа, салгынга сылдыһаллара аһыаабытын эттэ. Тыа хаһаайыстыбатыгар көрүллэр үбү үрдэтэргэ туруорууга.

Айал Новгородов муусукаальнай оскуола таас оскуола үлэс этээһигэр киэрэн, онун булан үлэлээн эрэринэн, оскуола салалтатыгар махталын биллэрдэ. Маннык оскуолалар тутуллалларыгар улларыһылар киэрээри туралларын, маныаха улууэка салалтата бөһөмтөлөөхтүк, оскуола уратытын сыаналаан сыһыаннаһарыгар көрдөстө. Баһылык үлэтин үчүгэйинэн сыаналаата.

Михаил Игнатьев 100-тэн тахса үлэһиттээх улууэка нэһилиэктэртэн биэр улахан оскуола өрөмүөнүгэр улууэка, нэһилиэк салалталара бөһөмтөлөрүн ууран, үбү үгүөрү көрбүттэригэр махталын тизэртэ. Кэлэтиип Сомодолоннуу сылыгар биэр санаанан, түмсүүлээхтик, таһаарылаахтык үлэлииргэ бөлөмин эттэ. Гаастааһынна үлэни түргэтээрэ туруорууга.

Семен Посельскай нэһилиэктер иһи ардыларыгар ыйыттылар комплекснай ыспартакыйаада түмүгэ тахсытыгар улахан суолта бэриллэбитин кириитикэлээтэ, Ольга Кобыкова интэринээт дьытэ эргэрибинэн, сананы туууга, эбэтэр халытаалынайдык өрөмүөннүүргэ үп-харчы көрөрөгө туруорууга.

Баһылык 2018 сыллаабы үлэте куластааһын түмүгэр сөптөөбүнэн сыаналаанна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

КЫТААНАХХА

Ааспыт нэдиэлэ бүтэһик күннэригэр Кытаанах, Чаһыр уонна Хайахсыт нэһилиэктэригэр баһылык сыллаабы үлэтин отчуота буолан ааста. Кытаанахха барыта 74 киһи кыттыны ылла. Барыта 11 киһиттэн 17 болпууос кирирдэ. Нэһилиэк олохтоохтору биэр сүрүн кыһалбаларынан сана оскуола тутуллуутун көтөхтүлэр.

Маны тэнэ, нэһилиэк СИП кабелига холбоно илигин, бөһүөлэкиһинээби күөл сыллата эбиллэ турарынан, туох дьаһал ытыллан, үлэ ытылларын ыйыталастылар.

Нэһилиэк үс үрэх төрдүгэр сытар буолан, оттуур хотуһалара ууга баран, хотуһа сирдэр дулҕа буолууларга, сир тоһуттара отчут - мөһүк дьонно кыһалҕа быһытынан сытытык турарын бэлэстээтилэр. Маны тэнэ, тыа хаһаайыстыбатыгар сыһыаннаах болпууостары күрүө тутуутугар, ынаҕы сизмэлээһин о.д.а. ыйытыктары биэрдиһэр.

ЧАКЫРГА

Бу нэһилиэккэ баһынай хаһаайыстыбалар элбэхтэр, онон тыа хаһаайыстыбатын долгутар болпууостар киридиһэр. Ол курдук, хотуһаны астарыы, 100, 200 төбөҕө улахан механизированнай хотоннору тутан үлэлэти, сүөһүттэн ытыллар бородууксуйа көрдөрүүтүн өссө тупсарыан сөбүн туһунан И.Ануфриев санаатын үлэлэһинэ. Оскуола дириэктэрэ А.В. Неустроева оскуола эргэ туруктаабын эттэ, итинэн эдэр учуотталларга сана уопсай дьыт тутулларыгар баҕа санаатын туруорууга. Маны тэнэ, С.Яковлев-Эрилик Эристин олонхотун киинигэ онорон таһааргыга үп-харчы болпууоһа кыаллыбатын бэлэстээн туран, маныаха улууэка салалтата көмөлөһөрүгэр уопсай нэһилиэк аатыттан көрдөстө. Боротокуолга гаас, оптоволоно болпууоһа уопсай интэринээти тардан, итинээх тутуламмыт араас хабааннаах болпууостар киридиһэр.

ХАЙАХСЫККА

Хайахсыт эһилиэгэр барыта 42 киһи отчуотка сылдьан сыанабыл биэрдэ. Кирибит сүрүн ыйытылартан гаастааһынна субсидия, ОДьКХ нэһилиэккэ ытар үлэтин туһунан ыйытылар киридиһэр. Маны тэнэ, үт сыанатыгар, от-мас таһытын өнөтүгэр быһытылыбыт сыананы хоччулааһын баар дуо, дьээн ыйыттылар. Кэлинни кэмнэ тыа сиригэр бэрэ элбээһинэ улахан кутталы үөскэтэрин этэн туран, ону утары үлэлээһинэ анал биригээдэлэри тэрийи туһунан ыйытылары биэрдиһэр.

Олохтоохтор анаардас олоһор нэһилиэктерин эрэ кыһалҕата буолбакка, улууэка ыйытылар үлэ-хамнас сорох кыалла илик болпууостарыгар тохтоон санааларын этиилэр. Ол курдук киин сиргэ сылаас чэгэтигэр сир суоҕа, киин балыһабыт иккис куортууну тууу курдук, күннээтэ нэһилиэниэтти долгутар болпууостар бэрилиннилэр.

Бу үс нэһилиэккэ улууэка баһылыгын сыллаабы отчуотун үчүгэйинэн, ол эбэтэр боротокуолга киэрэһинэн сөптөөбүнэн сыаналаатылар. Улууэка кэлинни сылларга үлэ-хамнас бары хайысхаларыгар сөптөөхтүк ыйытылар буолбутун, дьон кыһалҕатыгар салалта өттүттэн болҕомто ууруллан, үлэ-хамнас ол тула былааннаахтык үлэлиирин, улууэка ытар дьаһаллара көдүүстээхтик, үрдүк таһымна ыйытылларын бэлэстээтилэр.

Надежда БОРИСОВА.

АЛАБАРГА, БАХСЫГА

А.А.Ноговицын салайааччылаах иккис бөлөх Алабар уонна Бахсы нэһилиэктеригэр сырытта. Отчуот Алабар нэһилиэгиттэн саҕаланна. Мунньах сана кулуупка ыйытылыһанна. Мунньахха барыта 90-тан тахса киһи кыттыны ылла.

Бу нэһилиэккэ дьон балыһа болпууостарын тула үгүс ыйытыны биэрдэ. Ол курдук, быраас суоһун, эмтиэкэ үлэлээбэтин этиилэр. Маны таһынан сэрри оҕолорун биэсийэтигэр туох улларыһылар кирибиттэрин сурастылар. Итин тэнэ социальнай саала эйгэтигэр эмтэ балаача ыйыты кирирдэ. Берэнэ бултааһын, ыспартыыбынай инвентарынан хааччылыы туһунан ыйыттылар.

Олохтоохтор сүрүн туруорсууларынан буолаллар: арҕа түөлбөҕө киин хочуолунай тутуллууга, гаһы туһаныы технологияларга. Он тэнэ Мелиорация үлэте, дулҕаны астаран оттуур хотуһаны кэнэти болпууостара турдулар. Тыа сиригэр ИЖС бырагырааманы өссө сайыннаран тэрийлэлэригэр этиилэр. Чыаллара бөһүөлэтин СИП кабелига холбоонунга үлэни тэрийэргэ этии кирирдэ. Маны тэнэ уонна хааччылыыга скважинаны хаһы болпууоһа сөптөөбүнэн аабылыһанна. Биэни ыһынгыа улуустан субсидия көрүллүүтүн туруорустулар. Чааньыттан кирири суол мөлтөөбүн ыйдылар.

Салгыы күһнэ бизс чаастан Бахсы нэһилиэгэр мунньах тэрилинэ. Мана барыта 60 киһи отчуоту истэ, туһааннаах испислиистэртэн кыһалҕалаах болпууостарын ыйыталаһа кэлбит.

Ыйытыларга дьон гаһынан хааччылар заправка хаһан үлэҕэ киэрэрин, оскуолаҕа халытаалынай өрөмүөн ыйытылыһытын, эмтиэкэ үлэтин, ветеринария онорор өнөтө ыараханн эттилер. Арыгы атыыта Чураҕны киинигэр кирибитин, ону сөбүлээбэттэрин биллэрдилэр.

Сүрүн этиилэринэн буолулар: сана кулууп дьытэ тутуллууга оскуолаҕа, уһуйаанна халытаалынай өрөмүөн. Салгыы суол тутуутун, эмтиэкэни тэрийи, балыһаҕа быраас штатын көрөллөрүгэр туруоруустулар.

Сана улахан хотон тутулларыгар, сир кытта үлэҕэ өйөбүл көрүллэригэр, киин ититар ситимигэ холбонууга кыамамат арааҕа көмө көрүллэригэр этиилэри киллэрдилэр.

Алабар уонна Бахсы нэһилиэктерин олохтоохтору улууэка дьаһалтатын 2018 сыллаабы үлэтин биэр санаанан сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Марфа ПЕТРОВА.

Айар аргыс

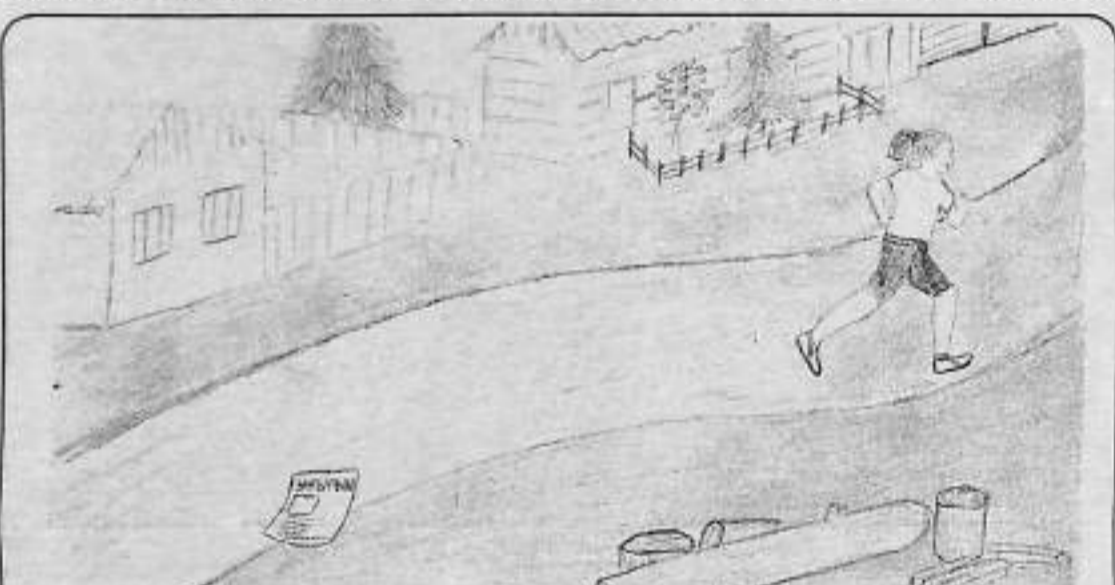
Күндү аабааччы!

«Айар аргыс» сыһыары бу кэмнэр усталарыгар улууспут, ону ааһан өрөспүүбүлүкэбит суруйар-бичийэр талааннаахтарын сырдатан кэллэ. Сорох өттүлэригэр айар аартыкка суолу да тэлэн биэрбитэ саарбаба суох.

Сана сылтан бу сыһыары мин илиибэр киирдэ, 2 ыйга биридэ тахсар буолуоҕа. Бастатан, көрдөһөрүм диэн, айымньыларгытын толлубакка, эрдээксийэҕэ аҕаларгытыгар. Кэнники кэмгэ ити өттүгэр мөлтөөтүбүт. Улууспутугар кистэнэ сылдьар талааннаахтар хайаан да баар буолуохтаахтар диэн эрэнэбин. Ааккытын биллэрэриххитин баарбатаххытына уларытан, ону таһынан кэмбиэрэҕэ уган, почтанан эмиз ыытыаххытын сөп.

Онон айар куттаахтары улууспут хаһыата сайдарын туһугар үлэлиэбин-хамсыабын диэн ытырабын.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Ылыннарарыылаах ынырыы

90-нус сыллар саналарыгар сааһа ыраатаары тыммыт убайым суорумнуу көмөтүнэн аналлааһын көрсөн, уруу тарыйээри, үөрүүлээх түбүккэ бүтүн аймаҕымнан түһүнүү буолла. Оччолорго бэлэм астаан-үөллээн бизэрэр биир да остолобуой да, кафе да суох, эгэ кейтеринг баар буолуо дуо? Иһит-хомуос уларсыы, таһырдыа быһааһынньык буолар балааккатын оноруу, сорох аһы эрдэттэн бэлэмнээһин сүпсүлгэнэ сабаланна. Биһиги, оҕолор эмиз сорук-боллур эһин буолан туһалыбыт.

Бэйэм туспуан кыратык бэлиэтээн эттэххэ, кыра эрдэхлэртэн наһаа сэмэй, кыбыстаннаан этим. Холбур, килиэп ыллара ыһаахтарына, уочаранка ким бүтэһигин кыбыстан ыйыппакка кураанах кэлэрим, балыыһаба көрдөрүңэ киирдэхпинэ, быраас бэйэтэ өйдөөн көрөн, үлэ чааһа бүтүүтэ кабинетыгар ыныран киллэрдэбинэ, тугум ыалдьарын нэһиилэ этэрим. Ол да иһин үчүгэй, түргэн туттунуулаах сытыы-хотуу балтыбын соруйаллара. Арай уруу ынырыытын түңэттигэ, киһи тийибэт буолан, илин-арҕаа диэн араартаан баран, биһигини ыһтылар. Кимнээххэ, хайа диэки барарбытын, биллэн турар, быһаардылар. Миэхэ манньык эппизинэстээх дьыаланы итэҕэйбиттэригэр испэр наһаа үөрдүм, долгуйдум. Дьэ, бири-биригэр дьону үөрдэр күүтүүлээх ынырыылары түңэллэтинэн бардым. Саамай толлор, долгуйар аадырыһым – бүтэһигим. Барбах эрэ нэһилиэкпит баһылыгын дьыэтэ. Сотору-сотору ынырыыларбын бэрэбизэркэлээн, бигээн көрөбүн.

Өр-өтөр тыммакка, дьэ бүтэһиклэр түһүннүм. Сүүрэр-хаамар икки ардынан элэннэтэн кэлэммин, дьыэҕэ киирдим. Ып-ыраас, сып-сырдык дьыэҕэ төгүрүк остуолга баһылык көргэнинэн чэйди олороллор эбит. Чоҕуо баҕайытык "ынырыы аҕаллым", - диэтим. Дьыэлээхтэр сэргии, сэргэхсийэ түстүлэр. Арай сизиппин хастыбытым, ынырыым малиһазы. Оо, онно кыбыһынахпын! Мэрбэйэн, ытаан барбыппын бэйэм да билбэккэ хааллым. Кэпсэтии манньык буолла:

Баһылык - Хайа тукаам, тобо ытаатын?

Мин - Ынырыыны сүтэрэн кэбисиппин.

Баһылык - Оо, биһи ынырыыбытын дуо?

Мин - Аһаа.

Баһылык - Пахай, ынырыыта суох бырааһынньыкка барбат буолаһыт.

Оччолооҕу истээт, мин сарылыы-сарылыы ытаан бардым.

Баһылык ойдо, олус зыяһас, ис-кирибэх дьахтар, миигин сизээн киллэрэн, остуолга олордон, бирээнньык, кэмпиэт бизэрэн уоскута сатаата. Мин марылааччы ытыһырым быһыһыгар уруу ханна, хастан буоларын этэ сатыыбын, "баһаалыста тийээрин, миигин ынырыыны сүтэрбит диэн этимээрин" эһин дибиһин. Ону баһылык миигин дьыэбэлээн: "Ээ ынырыыта суох хайдах барыаһылыт?", - дии-дии илиитин нэлэннэппитигэр, остуолга сирэйбинэн умса түһэн ытаатым. Инньа гынан иккиэн уоскутар ааҕа бардылар. Чэй иһэрдэн, кэмпиэт сизээн "хайаан да тийиэхпит", диэн тылларын бизэрэн, уоскуйаммын дьыэлээтим.

Бытыын-бытаанньык хааман төннүбүтүм. Суолум былаһын тухары олус элбэҕи эргитэ санаабытым. Дьонум итэбэллэрин толорботохпун, эппизинэһэ суох буоламмын, булан-булан, баһылык ынырыы суругун сүтэрбиппин, уруу күнүгэр киһилэр кэлбэтэхтэринэ, дьыэбэр соботобун хатанан баран олсоруом эһин диэн арааһы эргитэ санаабытым.

Ол түгэнтэн бырааһынньык күнүгэр диэри дууһабар таас сүгөһэрдээх курдук сылдыһыбытым. Урууга кэтэспит дьонум кизгэнэн тийиэн кэлбиттэригэр саамай дьоллоох курдук санаммытым уонна испэр наһаа махтаммытым.

Төһө да үгүс сыл аастар, бу түгэн оҕо сааһым бири өйдөбүлэ буолан, сүрэхтэр сылдьар.

Арылыһа.

Күн Танараба уруй-айхал!

Аан тыл:

Кэлэр кэрэ кэскил кэжкэлэстин!
Сардангалаах саха сангата сатаргаатын!
Күн Танараны итэҕэйээччи үксээтин!

Оо, аламай кэрэ, үтүө сырдык
Аар Айыы Тойон,
Аҕа Танара

Эн баарың кэрэтиэн кэрэни
кэскиллээччи,
Үтүөттэн үтүөнү
үөскэтээччи,

Үрдүктэн үрдүккэ угуйааччы,
Сырдыктан сырдыкка
сирдээччи!

Эн бу көбөрүмтүөҥ сырдаан
көстөр
Таайтарыылаах мэнэ
халлаанга

Күн улуунун
Айыы аймаҕын
Килбэйэр киһи буолан
көстөбүн?

Эн бу мунура биллибэт-
көстүбэт
Кинкиниир киһи куйаарга
Албын, содур хараҥа тыһыны
Айыы сырдык, дьың кырдык,
Кэрэ, үтүө тыһын
Куруук кыайарын мэккиэтэ
буолан,

Эргийэ-урбаныыа умайа,
Күлүмнүү сырдаан мичилиэ
көстөбүн!

Эн бу сылааһынан угуттуур,
Күлүмнүү сырдатар
Сырдыктан сырдык,
Эмтээхтэн эмтээх
Сарданган уота
Танара хараһын уота буола
көстөр.

Эн бу иитиллэн олорор
Ийэ Сибирибитигэр,
Бу баар айылҕаны,
Тыһынар-тыһынаахтары
Айыытың-үөскэппитиң!

Өссө туох буоларын
Кырабытык кэтии-маньы,
Көрө-истэ,
Көмүскүү-харыстыы,
Күн улууһа көмүскэс,
Айыы аймаҕа аһыныгас
буолуохтаахпытын,
Куруук саната-өйдөтө
сылдыаһың!

Өссө бу алыптаах мэнэ
халлаанга,
Алгыстаах үрдүк халлаанга
Айыыт оҕолорго анаан,
Төгүрүк сылга
Түөртэ уларыһабын,

Сырдык кэрэ халлаанга
Уон икки дьыэҕэ олоробун.
Эн бу устата-туората
биллибэт

Кинкиниир киһи куйаарга
Хараҥаны тобо солоон,
Тохтосбокко умайа,
кытыаста,

Эргичийэ-урбаныыа устар
Аарыма сүүнэ сүрэ-кута
Аар-саар уота буолан
көстөбүн!

Бу хантан сабаламмыта
сабаламмат,
Бүтэр уһуга таадыллыбат,
Кинкиниир киһи куйаарга
Тохтобуу билбэт,
Туруу үлэһит
Сыдыаада умайа,
Кытара кытыаста,
Күлүм чабыл
Эргичийэ устар,
Кэннинэн кэктибэт,
Үлэттэн сылайбат,
Ахсаабат туруу айанныыт
буолан көстөбүн!

Бу уһуга, мунура биллибэт
Кинкиниир киһи куйаары
Баарын барытын айыыт
Аан Аар Айааччы
Улахан уола буолаһың!
Иитиллэн олорор
Ийэ Сибиригэ
Тыһынар тыһынаахтары
Үөскэппит-үөдүйүлүт
Айыыт аҕалара буолаһың!

Ама зийэхэ ким тэннэһизүй?
Ама зийэхэ ким утарылаһаһай?
Ама зийигин ким мэлдьэһизүй?

Төрүт төлкөлөрүттэн
туораабатах,
Туруу айаннарын мөлтөтпөтөх,
Төрүт итэбэллэрин умнубатах,
Туруу дьың сахаларга
Уруй-айхал!
Уһун-туску!
Самныбат саргы!
Кэктибэт кэскил
Буолуохтун!
Куруук, мадьы!
Саха буолан сандаарың,
Күн буолан күлүмнээң,
Киһи буолан килбэйиң!

Күн Танара кулута,
Ахсынньы 10 күнэ, 2018 сыл.

Сайынны сессиябытын туттаран баран, бииргэ үөрэнэр кыылар, дьүөгүбэр Оля дэриэбинэтигэр күүлэйдии диэн заттаан, икки нэдиэлэ буола табыстым. Тобо эрэ бэйэм дойдубар таласпытим, бииргэ үөрэммит оҕолорбуттан тайыахпин баҕарбатабым оччо дуу...

Дьүөгүм Оля дьэитигэр ийэтинэн, икки быраатынаан олоролоро От ыйын куйааһа. Тийээт да, итииргээбилпит бэрт буолан, чугастаабы үрэххэ сөтүөлүү ыстанныбыт Оҕо-аймах, адэрүччат барыта онно мустубут. Биһиги сөтүөлээн сөрүүкүү сырыттаһытына, Оляны убайа Коля ыгыран ылла. УАЗ массыынанан үлүү буолан сылдьаллар. Бүөм сиргэ арбаа үрэххэ сөтүөлүү барарга ыгырдылар. Биһиги эдэр дьон үөрүүнү кытта сөбүлэстибит. Массыынаба олорон иһэн, суоллар уолу бэлиэтии көрдүм.

турара. Мин кыбыста-кыбыста утары тийибитим, иккиэн ахтыспыппыт бэрт буолан дуу, хайдах эрэ дуоннаабы кэпсэппэтибит. Арай сотору кэминэн манна көһөн кэлэрин туһунан эппитэ. Оо, мин онно төһөлөөх үөрбүтүм буолуой, олобум барыта өгнөөх кыраасканан туолбута!

Үөрэх, билэтиэхэ, күннээби түбүктэр... маннык дьыл-хонук ааһан испитэ. Слава турар бэйэтэ күһүннү бүтэһик паромунан тоно-тоно туораабыта, таптатыгар таласпыта. Бизэрэкэ туораат, тутатына мин уопсайбар кэлбитэ. Таһырдыа тахсыбытым, хаар кыыдамныра, арай лаампа уотун анныгар кини турара... Ахтыбытым бэрдиттэн сүүрэн тийибиллэр, көтөһөн ылан эргиттэ... Мантан саҕаламмыта биһиги сылаас сыһааммыт... Слава тууга үлэ булан, куорат биир сройусунар олохсуйбута. Мин күннэтэ үөрэбим кэнииттэн кинизкэ барарым. Ыал дьон

баһаһианнааба кирибит курдуктум, дьинэ мин ыал буоларга балэмэ суоҕум. Ийэтэ биһигини албаан, харысхал бэлэхтээн, ас-өйүө бэлэмнээн атаарбыта...

Арай биир күн үөрэнэ сырыттаһытына, урут сылдыбыт табаарыһым тийээн кэллэ... Мин кинилиин оскуола эрдэхтэн билсэрим, устудьоннуу кирибит бастакы сылтарбар эмиз сылдьарбыт. Онтон хайдах эрэ бэйэ-бэйэбиттэн тайсибилпит, кини атын кыыстаммыт сурахтааба. Баҕар, атын-атын сиргэ үөрэнэрибит арахсыбыт сүрүн төрүөтүнэн буолбута буолуо...

Сима бу кэмнэр тухары таптала уостубатабын, миигинэ суох сатамматын, үөрэбин быраҕан миэхэ кэлбитин эттэ. Мин ааспыт, умнубут дии санаабыт тапталам, хомойуох иһин, өй-сүрэх икки мөккүөрүн кыайан, төттөрү күөдүйүбүтэ. Тоботун бэйэм да билбэппин. Баҕар таптап күүһэ диэн итиннэ сытара буолуо дуу, бийтэр умнуллубат бастакы таптап диэннэрэ буолабыт дуу... Бу туһунан чопчу хоруйу биэрэр кыабым суох. Симаны көрдөхпүнэ, Слава туһунан олох санаабат буоларбын өйдөөбүтүм. Онон сүрөхпинэн-дууһабынан Симаны таптыбын дуу дии санаабытым. Славанын көрсүбэт буола сатыырым...

Сана дьыл чугаһабыта. Мин иккиттэн биирин талбытым. Ол – Сима Тобо? Бастатан, кини «миэхэ кэргэн табыс» диэн этии киллэрбитэ, иккиһинэн, Славаны талбытым буоллар, төрөппүттэrim сөботох кыыстара «ыал буола сылдыбыт, оҕолоох киһиэхэ кэргэн тахсыбыт» диэн сирэхтэрэ этэ. Санаабын сатаан утары этиэм суоҕа диэн, мин киниэхэ сурук суруйарга санаммытым.

Слава, бырастыы... Мин олохпор эн курдук бэриһилээх, кыһамныылаах, эрэллээх киһини көрсүбэтэбим. Мин чакчы эйиигин таптаабытым. Эн бу кэмнэрэ миэхэ олобум суолтамынан, сирдьитинэн буолбутун. Наһаа ыарахан миэхэ... Баҕар кэники кэсисиниз да буоллар, мин эйиигин сүрэхпиттэн ылтабын... Тух-баар биһрээ атаарбыт күннэрбитин барытын күндүттүк саныыбын, саныарым. Үйэлэр тухары умнуом суоҕа... күндү киһибин, эйиигин... Эн олоххор аналгын көрсүөн, дьоллоох буолуон. Бырастыы...

Ахсынны 30 күнэ үүммүтэ. Дьонум күтүөт көрсөөрү, кэтэһэллэрэ. Чуумпу, тымныы харанга киһэ Славаны көрсөөрү, хааман иһэбин. Өйбөр араас санаалар кириэллэр. ыарахан кэпсэтии буоларыттан куттанабын, кинини аһынабын, бэйэбин, акаарыны, мөбүттэбин. Дьэбэ кирибитим – Слава мичээрдии көрүстэ, ыга кууһан ылан: «Өр да күүттүм бу күнү, чыһаах», - диэн сибиһинэйдэ. Онтон: «Тугу этээрэ ынабын?», - диэн, тугу да сэрэйбэттии ыйытта. Мин харабым ууланна, күөмэйбэр туох эрэ кытаанах турунан кэбистэ. Чочумча тохтуу түһэн баран, нэһиллэ: «Мин кэргэн тахсан эрэбин, эн биһини сыһааммыт манан бугэр, бу суругу кэники ааҕаар», - диэтим. Слава соһуйда, хайдах да буолуон билбэтэ, онтон эрылан: «Били киһигэр дуо?», - диэтэ. Ол иһин сыһааммыт тымныйбытын, маннык буолуобун сэрэйбитин, ол эрэн, туох да иһин онно итэбэйизн баҕарбатабын, барыта үчүгэй буолуобар эрэммитин харах уулаах эппитэ...

Дьэптэн тахсан, сырдык лаампалардаах уулусса устун санага суох атаара истэ. Халлаан өссө тымныйбыт, туманнырбыт курдуга. Арахсыыга кэлэн: «Эндьоллоох буоллахына, мин дьоллоохпун, быраһаай, чыһаах», - диэт, кууһан ылаат, кэниин хайыһан хаама турда... Мин кини кэнииттэн тымныы иэдэһим устунан сүүрэр харабым уутун кыайан туттуммакка, «эн эмиз дьоллоох эрэ буол» дии хаалдым...

Күннэй.

ДЬОЛЛООХ ЭРЭ БУОЛ

Арбаа үрэххэ тийээн, бары ууга ыстаннылар. Арай мин хайдах эрэ кириэхпин баҕарбатым. Олорон эрэ харахпынан кинини маньыбын. Уһун үнүөхтөөх, ырыган, эйэбэс мичээрдээх, кэпсээннээх илгээннээх саха уолана. Кинини көрдөхпүнэ хайдах эрэ сүрээбим тэбэрэ түргэтир, долгуйабын, хайдах да буолуохпун билбэлпин. Ол кэмнэ ууттан тахсан, утары кэлэн билэстэ, мин долгуйан сиргэ тимирэ эрэ сыспатым. Аата Слава диэн эбит. Ол түгэнтэн биһиги икки ардыбытыгар туох эрэ биллибэт изийи күөдүйүбүтэ. Дьэбэтигэр илдьэн иһэн, киһэ кулуупка үнкүү биэчэрэ буолар, онно көрсүөхпүт диэтилэр.

Массыынаттан түһээт, кыргыттар бэйэ-бэйэбит испитигэр сэкириэттэһим бөбө буоллубут. Онно Слава урут ыал буола сылдыбытын, биир оҕолообун, дьонно аттынаабы дэриэбинэбэ олоролорун билбитим. Оттон Оля икки уолу – быйыл Казакстантан эбэтигэр ыалдытыы кэлэ сылдьар казах уолун Ердены сөбүлүү көрбүтүн эттэ. Ити курдук, долгуйа-долгуйа киһэ буоларын хэбэстибит, тугу кэтэрбитин, кизгэнэрбитин быһаарыстыбыт.

Кулуупка тийээн, үнкүүлүү сырыттаһытына, кириэн кэллилэр. «Истиэнэни өйөөчү» буолбатахтар эбит, биһиги «куруукпугар» кириэн үнкүүлэспитинэн бардылар. Үнкүү кэннэ миэхэ, сана киһиэхэ, дэриэбинэни көрдөрө илтилэр. «Дьоллоохтук айаннаан» диэн суруока тийээн баран, массыынаттан табыстыбыт. Сыыр үрдүттэн киэн нэлэмэн күөл набыллык долгунура сытара. Сайынны үрүн түүн, айылба дьикти, кэрэ сыта туох эрэ күүстээх изийи үөскүүрүн түстүүр курдуга... Олялаах Ерден кэпсэтэ-кэпсэтэ, ол күөл диэки хаамсан бара турдулар. Арай Слава орүүй кэлэн, мин иһибин сизтэн ылла... Мин сүрээбим күүскэ да күүскэ тэптэ. Суол ортогугар тийээн, куустуһан санага суох турдубут... Санаабар, кинилиин тыла да суох өйдөһөр курдукпүт.

Сотору мин дойдубуур кэмим тийээн кэлбитэ, икки нэдиэлэ элэс ғынан ааспыта. Биир сарсыарда массыынаба олордон атаарбыта. Бу кэм иһигэр бэйэ-бэйэбитигэр сылаас сыһааммыт күүһүрбүтэ. Төһөлөөх элбэх истин тыллар этиллибиттэрэ буолуой, кини аттыгар мин көмүскэллээх, нарын, уиан саха кыһа буоларым.

Дойдубар кэлэн да баран, санаам киниттэн арахтата. Күннэтэ «восьмерканен» зрийэрэ, төһө харчы баранарын да аахсыбакка, үһүнүк кэпсэтэрибит. Күһүн үрэх дьыла саҕаланан, мин куоракка кирибитим. Слава эмиз ол күн куоракка миигин көрсө кирибитэ. Орджоникидэе болуоссатыгар күүтэн, ахтыбыт харабынан көрөн

курдук ас астанарбыт, уроуктар көмөлөһөрө, остуоп ооньууларын ооньуурбүт. Ардыгар доботторо кэлэллэрэ, кинилэргэ «бу мин баарым-суоҕум, олобум аргыһа» диэн билиһиннэрэрэ. Биир киһэ убайа кэлэн: «Дэриэбинэлээгим, этиги барсабыт дуо?» - диэтэ. Слава: «Барыахха, мин эйиигин дьоммун кытта билиһиннэрэхпин баҕарбытым ыраатта, дьонум да эйиигин билэллэр, - диэн, күүһүнэн кэриэтэ илдьэ барбыта. Дьонугар түүн ортото тийибилпит, бары утуя сыталлара. Сарсыарда ийэлээх аҕата кийиит кэлбитин курдук үөрэ көрүстүлэр. Сурах дэриэбинэбэ түргэниик тилэр көтөрүн курдук, эбиэт кэннэ номнуо таһынаабы ыаглар кириэн, «кимий-тугуй, кийиит дуо» диэн ыйыттылар. Ити курдук, хайдах эрэ бэйэбиттэн тутулуга суох, сончото суох

*Мин аһыптаах харанга түүнүм,
Мин дьиктилээх кэрэ түүлүм
Кистэлэн ыалдыта буолангың
Ардыбар санаабын аймыыгын,
Утуйар уубун уйгуурдабын.*

*Эн мин кичэл кистэлэним,
Ытыыр-ылпыыр нарын ырыам,
Дьинг изийим тырыма буолангың
Ардыгар хоһооммор кэлэбин,
Тыл дьикти сүмэттин сомсобоун.*

*Эн мин эрэллээх доборум,
Олохпор эндирдээх ыллыгым
Өрүү күүтэр ардабым буолангың
Ардыгар сүрэхпин үөрдэбин,
Күүспэр өссө күүс эбэбин.*

*Арай түһээн былыт устун
Хааман иһэр эбилпин,
Күндээрийэр күөх урсун
Ньуурун көрөр эбиппин.*

*Чэлчэжитик үктээнэн,
Былыттартан дугунан,
Күөрэйдим мин сүр үөһэ,
Күн сырал уотугар талаһа.*

*Көһүннэ күн миэхэ мичийэн,
Сардананан ыһыахтанан,
Дьиримнэс кустук – далаһа,
Иннибэр сытта кэтэһэ...*

*Эмискэ соһуйдум уһуктан...
Түүлбүн төннөрүөх быһыынан
Сыттым уубун көһүтэ,
Кэлбэтэ – өстө-сүттэ.*

*Сайынны сайаҕас
тыалларға
Суугунуу хатыннар
хамсыыллар,
Бу манна күөх солко
чаранга
Чуолчаара чыычаахтар
ылпыллар.*

*Төгүрүк чоҕолох алааспар
Түптэбит буруота унаарар,
Кизэтин күлүмнэс
сарыалаа
Мин дойдум кизрэкэйэ
тырымныыр.*

*Ханна да буолларбын ол
иһин
Ахтыбын төрөөбүт
дойдубун –
Бытархан тымныылаах
кыһынын,
Чуралчым хатыннаах
чарангын.*

*Сылтан сыл кизрэкэйэ,
Тупса тур
Мин таптыыр, кизэн туттар
Чуралчым!
Үйэлэр тухары туругур
Албан аат биһигэ – мин дойдум!*

Наталья ПУХОВА.

Улуука -- бу күнүргэ

ЫЧЧАТ БААЛЫГАР

Тохсуньу 19 күнүгэр «Айылгы» култуура уонна духубунай сайдыы киинигэр үгэскэ кубулуйбут ыччат Саҥа дьыллаабы баала үрдүк таһымна ытылынна.

Бырааһынньыкка улуус баһылыга Андрей Ноговицын, улуус баһылыгын социальной болпуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, улуус баһылыгын тутуу болпуруостарыгар солбуйааччы Руслан Васильев, улуус дьаһаптатын социальной управлениетын начаалынньыга Мария Зоболоцкая, улуус кылаабынай юриһа Василий Хомподоев, улуус кылаабынай архитектора Татьяна Игнатьева, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын эбэһинэһин толорооччу Алексей Егоров, нэһилиэк баһылыгын социальной болпуруостарга солбуйааччы Петр Гуляев, ыччат бэлиитикэтин исписалииһа Виктор Илларионов кыттыны ыллылар.

Улуустаабы ыччат бэлиитикэтин исписалииһа Иван Пономарев 2018 сылга ытыллыбыт үлэһэри ситилии сырдатта. Ол курдук, ыччат координационнай сэбиэтин, уопастыбаннай тэрилтэлэр, түмсүүлэр үлэһэрин, бастын ыччаттар ситиһиллэрин билиһиннэрдэ. Экран нөһүө хаартыскалар көрдөрүгүннүлэр. Салгыы СӨ ыччат дьыалаларыгар уонна социальной коммуникацияга министри Степан Саргыдаев, Манз Ханаластан, Кэбээйттэн, Нерюнриттан ыччат лидердэрэ видео-эбэрдэлэрин көрдөрдүлэр.

Андрей Тимофеевич Ноговицын үүммүт 2019 сылынан эбэрдэлээтэ, ыччат бэлиитикэтигэр туох үлэ ытыллыбытын кылгастык билиһиннэрдэ. Итиэннэ «СӨ ыччат бэлиитикэтин туйгуна» бэлиэни Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын эбэһинэһин толорооччу Алексей Егоровка, «Дьулуур» бэлиэни Амма орто оскулатын 11 кылааһын үөрэнээччитигэр Петр Гермогеновка, «Оҕо хамсааһыныгар кылаатын иһин» бэлиэни ыспартыбынай интернээт-оскуола дириэктэри иитэр үлэһэ солбуйааччы Сахаайа Лавроваба, Федор Попов аатынан «Патриот сүрүбэ» бочуоттаах бэлиэни Кытаанах нэһилиэгин баһылыгар Егор Поталовка, СӨ ыччат дьыалаларын уонна социальной коммуникация министриэстибэтин Махтал суругун Чурапчытаабы колледж педагогар Людмила Мироноваба, Арыылаах нэһилиэгин баһынай хаһаайыстыба салайааччытыгар Николай Барашковка, Мугудай нэһилиэгин «Эйгэ» норуот айымньытын дьэтин исписалииһигэр Ярослав

Лебедевка, ЧГФКСИ устудьуоннар сэбиэттарин бэрэссэдээтэлигэр Иван Аммосовка, Аграрнай техникум педагогар Айаана Коркинаба уо. д.а бастын ыччаттарга Чурапчы улуунун Бочуотунай грамотатын, Махтал суруктарын туттарда.

Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын эбэһинэһин толорооччу Алексей Егоров эбэрдэлээтэ. Ааспыт сыл үтүө түмүктэрдээх буолбутун бэлиэтээтэ. Чурапчы нэһилиэгин ыччат хамсааһынын сайдытыгар кылааттарын иһин, олоххо актыбынай позициялаах Чурапчытаабы уопастыбаннай институтун устудьуоннарыгар Ангелина Егороваба, Вячеслав Степановка, Чурапчытаабы техническэй колледжустудьуоннарыгар Артем Николаевка, Антон Головаревка Махтал суруктары уонна өйдөбүннүк бэлиэлэри туттартаат.

Улуустаабы ыччат бэлиитикэтин исписалииһа Иван Пономарев сыл бастын ыччаттарын ааттатаата. Ол курдук, «Сыл лидерэ» анал ааты Сылан нэһилиэгин ыччат бэлиитикэтин исписалииһа Иннокентий Ноговицын, «Ыччат бэлиитикэтигэр бастын баһылык» анал ааты Хатылы нэһилиэгин баһылыга Ульяна Атласова, «Талааннаах личность» анал ааты «Айылгы» култуура киинин уус-уран салайааччыта Сахаайа Хомподоева, «Бастын ыспарсымыан» анал ааты Чурапчытаабы уопастыбаннай институтун устудьуона Быйаман Яковлев, «Бастын уопастыбаннай тэрилтэ» анал ааты Чурапчытаабы уопастыбаннай институтун волонтерскэй киинэ ыллылар.

Чурапчы улуунун координационнай сэбиэтин салайааччыта Анастасия Афанасьева уонна чилиэннэрэ үгэскэ кубулуйбут, сыл

бастыннарын ааттыыр, наһараадалыыр түгэнинэн эбэрдэлээтилэр. Саҥа дьыллаабы ырыаларын бэлэхтээтилэр. Баһалаах ыччаты Координационнай сэбиэккэ киирэллэригэр ынырдылар.

Үөрүүлээх тэрээһини Дьокуускай куораттан кэлбит Кэскил Баишев, Чурапчытаабы уопастыбаннай институтун үлэһитэ Сардаана Кузьмина ылбабай ырыаларынан кызгэттилэр. Бу күн 2019 сыл бэлиэлэрэ уонна 2018 сыл бэлиэтэ ЫТ Тымныы оҕонньору кытары тахсан көрдөөх үнүкүгэ кыттынылар. Мугудайдаабы норуот айымньытын дьэтин дириэктэрэ Михаил Иванов, исписалиис Ярослав Лебедев туруорууларынан Мугудай ыччаты оҕолорго аналлаах «Три поросенок»

остуоруйаба олобуран, көр-күлүү сыанканы көрдөрдүлэр. Маны тэнэ нэһилиэк ыччаттара, уопастыбаннай тэрилтэлэр, устудьуоннар түмсүүлэрэ араас аттракционнары тэрийэн ыттылар, флешмоб үнүкүлээн көрдөрдүлэр. Нэһилиэктэр ыччаттара эрдэ бэлэмнээбит аныгылыы хит буолбут ырыалары ыллаатылар, үнүкүүлэри үнүкүлээтилэр. Бары да олус талааннаах, дьобурдаах эдэр дьон эбит. Улуус уонна нэһилиэктэр баһылыктара, Чурапчы түмсүүлэрэ туруорбут сыаналаах бириэстэринэн босхо лотерея оонньонно. Мустубут ыччаттар куоластаһынарынан Саҥа дьыллаабы баал Хоруола уонна Королевата быһаарылынна. Ол курдук, саамай элбэх киһи сөбүлүү көрбүт паараларынан Одьулууннаабы аграрнай техникум устудьуона Владимир Климовскай уонна Хадаар оскуолатын эдэр учуутала Клавдия Дьячкова буоллулар.

Итинтэн киэһэ хаартыскаба түһүү итиэннэ уоттаах-күөстээх дискотека ытылынна.

Марфа ПЕТРОВА.

Чурапчылар сибэтиэй уунан ыраастаннылар

Бырабысылаабынай итэһэл этэринэн, Кириһиннэ күн уубут барыта сибэтиэй ууга кубулуйан, тохсуньу ый былаһын тухары ууну ылан хаһааныаоха сөп. Дьон ити хэмнэргэ ууну араас иһиттэргэ куттан, ууруна сылдьан араас ыарыыларга, баһырыыга, күүс-сэниэ киллэринэргэ, дьэһини-уоту ыраастыырга туһаналлара биллэр.

Бу күн Чурапчы нэһилиэгин дьаһаптатын баһылыгын эбэһинэһин толорооччу Алексей Егоров салаптатынан сибэтиэй ууга умсан тахсыы сирэ-туома ытылынна. Куохара үрэххэ дьобус ойбону алларан, аныгы үйэ сиринэн итиилээх балаахканы туруоран, дьон-сэргэ кэлэн ыраастанарыгар бары усуллубуйа тэрилиннэ. Умсар ууну былабычыанай Тарас сүрэхтээн ыраастаата. Ол кэнниттэн олохтоохтор биір-биір киіран умсан табыстылар.

Биір бастакынан, Арыылаах нэһилиэгин баһылыга Николай Сыромятников, киіни кэнниттэн улуус баһылыгын социальной болпуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, «Спортивной» түөлбө салайааччыта Александр Рожин уонна «Чэбдик» тымныы уунан эти-хааны чэбдигирдэр кулуул чилиэттэрэ киіран табыстылар. Инньэ гынан, Кириһиннэ күнүн өрөспүүбүлүкэ бүтүүнүн кытары Чурапчы олохтоохторо эмиз бары биіргэ буолан көрүстүлэр.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Биһиэхэ суруйаллар

СЫЛ БАСТЫННАРА ЧИЭСТЭННИЛЭР

Тохсуньу 14 күнүгэр Мугудайдаабы «Эйгэ» сынньалан киинигэр сыл бастыннарын чиэстиир, эргэ Саҥа дьылы бэлиэтиир дьоро киэһэ буолан ааста. Үөрүүлээх киэһэни эдэр ыччат намыын вальса аста. Нэһилиэк баһылыга Кузьма Пермяков ааспыт сыллаабы үлэни, инниги былааннары билиһиннэрдэ, үүммүт сылы Уопастыбаннай түмсүү сылынан биллэрдэ. Дьокуускайтан «Үс түмсүү» уопастыбаннай хамсааһынтан кэлэн, биіргэ үлэлэһэргэ ынырбыттарын нэһилиэк эр дьоно сэргээтилэр.

2018 сыл түмүгүнэн «Идэтинэн бастын» анал аатынан Мугудай оскуолатын дириэктэри инновация чааһыгар солбуйааччы А.А. Федоров, информатика учуутала К.Н. Абрамов, «Чусраанчык» уһуйаан эбии үөрэхтээһинин иитээччитэ Т.А. Толстоухова, учаастактаабы баһыһа үлэһитэ А.Н. Захарова, «Маарыкчаан» ПО маҕаһынын сэбиддиссэйэ Е.И. Михайлова, технолог Р.М. Толстоухов, уопастыбаннай инструктора И.С. Толстоухов, учаастактаабы бэтэринээр В.Д. Захаров, АЗС оператора Д.Д. Сивцев наһараадаланылар «Бастын бэтэрээн ыспарсымыан» Е.А. Барашков, «Бастын ыспарсымыан» В.В. Сивцев уонна Т.Н. Рожина, «Бастын баһынай хаһаайыстыба» С.Г. Корякин, «Бастын кэтэх хаһаайыстыба» Т.С. Смирникова, «Бастын уопастыбанчык» П.П. Яковлев, М.В. Оконешникова, «Эбии үөрэхтээһин бастын салайааччыта» А.Ф. Ноговицына уонна «Ф.Попов аатынан бастын механизатор» Ю.Г. Сивцев буоллулар. Нэһилиэк кырдыабаас бэтэрээнигэр И.П. Аммосовка 85 үбүлүүйдээх сааһынан «Нэһилиэк бочуоттаах бэтэрээнэ» ааты инэрдилэр. Нэһилиэк уопастыбаннай салайааччыта И.С. Толстоухов ПТО-ну туттарбыт бастын ыспарсымыаннарга кыһыл көмүс бэлиэлэри туттартаат.

Нэһилиэк сынньалан киинигэр мустубут бары эр дьон сыанаба тахсан, Чурапчы гимин ыллаһынара бизнэр биір чабылхай түгэнинэн буолла. Олохтоох эдэр ыччат күүһүнэн туруоруллубут кэнсиэр дохсон ытык тыаһынан добуһуолланна. Нэһилиэкпит дьоно үөрэн-көтөн, дуоһуя сынньанан тарбастылар.

А.СИВЦЕВА.

